

стигматизації психічних проблем є ключовими умовами ефективної боротьби з депресією у студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуменюк, О. (2022). Психоемоційні проблеми студентів у сучасних умовах навчання. Київ: Педагогічна думка.
2. Кочубей, О. (2021). Психологічні чинники розвитку депресії у студентської молоді. Львів: Видавництво ЛНУ.
3. Чепелева, Н. (2023). Психологічна безпека в освітньому середовищі університету. Харків: Основа.
4. Beck, A. T. (2011). *Cognitive Therapy of Depression*. New York: Guilford Press.

Іваноньків Неоніла

Науковий керівник – проф. Оран Марина

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПІДПРИЄМЦІВ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

У сучасному світі, що характеризується нестабільністю, глобальними викликами й динамічними соціально-економічними змінами, особливої актуальності та значущості набуває проблема конкурентоспроможності особистості підприємця. Оскільки в умовах кризових явищ – економічних, політичних чи воєнних – саме особистісні якості, інноваційність мислення та здатність до саморозвитку визначають успішність підприємницької діяльності. конкурентоспроможності особистості підприємця, важливим стає уміння зберігати внутрішню мотивацію, адекватно реагувати на виклики, мобілізувати внутрішні ресурси та трансформувати кризові ситуації у можливість для розвитку власної справи й особистісної самореалізації. Відтак виникає необхідність обґрунтування основних чинників конкурентоспроможності особистості підприємця, що забезпечують її стійкість, ефективність і здатність до самореалізації навіть у нестандартних, непередбачуваних умовах.

Аналіз науково-психологічної літератури (Н. Абабілова [1], Л. Галаган [2], М. Невмержицька [3], О. Нестуля [4], С. Нестуля [4], В. Карманенко [4], В. Хапілова [5] та ін.) показує, що конкурентоспроможність особистості підприємця в кризових умовах розглядається як інтегральна характеристика особистісних, психологічних, професійних і соціальних якостей, що забезпечують здатність ефективно діяти, приймати відповідальні рішення, адаптуватися до змін і досягати успіху в умовах нестабільності. Проте соціально-психологічні чинники розвитку конкурентоспроможності особистості підприємців в кризових умовах не розглядалися.

Мета статті – обґрунтування соціально-психологічних чинників конкурентоспроможності особистості підприємців в кризових умовах.

У період соціально-економічної нестабільності та кризового повсякдення питання конкурентоспроможності особистості підприємця набуває особливої ваги, адже саме від здатності адаптуватися, зберігати внутрішню рівновагу й приймати ефективні рішення

залежить життєздатність бізнесу. У складних, зокрема кризових умовах, підприємництво перестає бути лише економічною діяльністю, стаючи проявом особистісної зрілості, творчої креативності та персональної відповідальності людини, здатної бачити можливості там, де інші бачать загрози. Тому осмислення соціально-психологічних чинників, які визначають конкурентоспроможність підприємця, постає необхідним кроком для розуміння шляхів його професійного й особистісного становлення.

Охарактеризуємо виділені нами соціально-психологічні чинники конкурентоспроможності особистості підприємців у кризових умовах.

1. Соціально-психологічна адаптованість – постає важливим чинником збереження ефективності підприємницької діяльності в умовах кризової нестабільності. Вона відображає здатність особистості швидко реагувати на зовнішні зміни, гнучко перебудовувати свої цілі, плани й поведінкові стратегії відповідно до нових соціально-економічних реалій. Як стверджує Л. Галаган, «підприємець із високим рівнем адаптованості не сприймає кризу як катастрофу, а розглядає її як простір для пошуку нових можливостей. Така особистість схильна до активного аналізу ситуації, виявлення тенденцій і прийняття рішень, що мінімізують ризики. Вона уникає ригідності мислення, швидко інтегрує нову інформацію, уміє навчатися на власному й чужому досвіді» [2, с. 103]. Адапована особистість не лише пристосовується, а й створює умови для адаптації інших, зберігаючи стабільність колективу, що проявляється у високому рівні толерантності до невизначеності, відкритості до змін, внутрішній мобільності та гнучкості мислення. У кризовий період завдяки цьому підприємець зберігає конкурентні позиції навіть у період системних потрясінь.

2. Стресостійкість – також є невід’ємною рисою конкурентоспроможного підприємця, особливо в кризових умовах, коли рівень психологічного напруження зростає в рази. Вона характеризується здатністю людини зберігати самоконтроль, ясність мислення, емоційну рівновагу під тиском невизначеності, фінансових ризиків і міжособистісних конфліктів. При цьому стресостійкість, за словами В. Хапілової, «безпосередньо пов’язана з високим рівнем життєвої енергії, самодисципліною та внутрішньою мотивацією до досягнення, допомагаючи уникати деструктивних емоцій, таких як страх, гнів чи відчай, і замінювати їх почуттями впевненості, віри у власні сили, надії» [5, с. 86]. Такий підприємець уміє швидко мобілізувати внутрішні ресурси, раціонально розподіляти увагу, не піддаватися паніці чи емоційному виснаженню, користуючись розвиненими механізмами саморегуляції, позитивного мислення та здатності бачити перспективу у критичних ситуаціях.

3. Розвинений емоційний інтелект – вагома соціально-психологічна передумова конкурентоспроможності підприємця в кризових умовах. Він означає здатність усвідомлювати власні емоції, розуміти емоційні стани інших людей і конструктивно керувати ними. Підприємець із високим рівнем емоційного інтелекту володіє емпатією, саморегуляцією, соціальною чутливістю та навичками емоційного впливу. У кризових ситуаціях така

особистість здатна створювати атмосферу довіри й психологічної безпеки в команді, що сприяє ефективній співпраці. Емоційно грамотна людина, як пише В. Невмержицька, «не лише реагує на зовнішні події, а й керує власним станом, перетворюючи негативні переживання на джерело енергії для дії. Високий емоційний інтелект допомагає підприємцю уникати конфліктів або вирішувати їх у конструктивний спосіб, сприяє розвитку міжособистісної гармонії та партнерства» [3, с. 107]. Такі підприємці легше налагоджують зв'язки з клієнтами, працівниками та інвесторами, адже їх поведінка ґрунтується на розумінні людської природи.

4. Комунікативна компетентність – один із базових чинників соціально-психологічної конкурентоспроможності особистості підприємця. Вона охоплює здатність ефективно спілкуватися, слухати, переконувати, вести переговори та досягати взаєморозуміння з різними категоріями партнерів. У кризових умовах комунікативна майстерність стає вирішальним ресурсом, оскільки саме від неї залежить підтримання довіри між учасниками бізнес-взаємодії. Підприємець із високою комунікативною компетентністю, як доводить Н. Абілова, «уміє обирати адекватний стиль спілкування відповідно до ситуації, враховуючи емоційний стан співрозмовників і контекст подій. Він дотримується принципів відкритості, поваги й асертивності, що створює сприятливий психологічний клімат у колективі» [1, с. 10]. Такі люди при цьому вміють переконувати без тиску, мотивувати без маніпуляцій, узгоджувати інтереси, не втрачаючи особистої позиції й виявляючи чутливість до невербальних сигналів і соціальних нюансів, що дозволяє попереджувати конфлікти.

5. Лідерські якості – комплекс соціально-психологічних характеристик, що визначають здатність підприємця впливати на інших, формувати спільні цілі та надихати команду на їх досягнення. У кризових умовах роль лідера особливо зростає, адже саме він стає джерелом стабільності, впевненості та орієнтиром для інших. Справжній лідер, доводять О. Нестуля, С. Нестуля, В. Карманенко, «не тільки лише керує й управляє, а й служить спільній справі, демонструючи приклад відповідальності, витримки й моральної цілісності. Психологічно зрілий лідер уміє поєднувати вимогливість із підтримкою, контролювати власні емоції й конструктивно реагувати на емоції інших» [4, с. 76]. Він володіє харизмою, але не зловживає нею, спираючись при цьому передусім на професійність і справедливість. Лідерські якості пов'язані з умінням бачити стратегічну перспективу, приймати нестандартні рішення та відповідати за їх наслідки. Такі підприємці спроможні трансформувати кризу у можливість оновлення, спрямовуючи енергію колективу на творчий пошук нових шляхів.

Отже, виділені соціально-психологічні чинники конкурентоспроможності особистості підприємців у кризових умовах сьогодення визначають підґрунтя їх ефективності, стабільності та життєздатності в мінливому середовищі. Зокрема, соціально-психологічна адаптованість забезпечує підприємцю здатність швидко реагувати на динаміку ринку, зміну соціальних очікувань і структур економічної взаємодії, що дає змогу розвиватися у складних обставинах; стресостійкість виступає гарантією психоемоційної рівноваги та раціонального прийняття

рішень у ситуаціях невизначеності; розвинений емоційний інтелект дає змогу підприємцю усвідомлено регулювати власні почуття й адекватно сприймати емоції інших; комунікативна компетентність виступає основою успішної взаємодії, довіри та партнерства; лідерські якості, своєю чергою, консолідують усі інші чинники, адже саме лідер здатен мобілізувати команду, надихати на дії, формувати бачення майбутнього й втілювати його у період невизначеності. Сукупність вказаних якостей створює фундамент конкурентоспроможності підприємця, а також уможливорює перетворення кризи на ресурс розвитку, а труднощів – на поштовх до самореалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абабілова Н.М. Конкурентоздатність – необхідна умова розвитку особистості. Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. Спецвипуск «Сучасні тенденції педагогічної науки України та Ізраїлю : шлях до інтеграції». Одеса, 2010. С. 9-13.
2. Галаган Л. В. Сутність конкурентоздатності людини економічного суб'єкта. Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць / Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Т. 1: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія. 2010. Ч. 25. С. 102-111.
3. Невмержицька М.В. Формування конкурентоспроможної особистості в умовах масового суспільства : дис. ... канд. філософ. наук. Київ, 2014. 201 с.
4. Нестуля О.О., Нестуля С.І., Карманенко В.В. Основи лідерства : тренінг лідерських якостей та практичних навичок менеджера : навч. посіб. Київ : Знання, 2013. 287 с.
5. Хапілова В.П. Соціально-психологічні умови формування конкурентоздатності майбутніх менеджерів : дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2006. 173 с.

*Уніят Лілія
Науковий керівник – доц. Гузар Олена*

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА МАТЕРІАЛІ ДИТЯЧИХ ТВОРІВ МИКОЛИ ВІНГРАНОВСЬКОГО

Сучасна освіта орієнтована не лише на засвоєння знань, а й на виховання гармонійно розвиненої, емоційно зрілої особистості. В умовах інтенсивних соціальних змін, інформаційного перевантаження і нестабільності суспільства діти дедалі частіше стикаються з емоційними труднощами, тому формування емоційної грамотності стає одним із головних завдань початкової освіти. Емоційна грамотність розглядається як здатність людини усвідомлювати, розпізнавати, виражати та регулювати власні емоції, а також розуміти почуття інших людей [7, с.53].

Для молодших школярів це означає вміння розпізнавати власні емоційні стани, співпереживати, співчувати, адекватно реагувати на події та взаємодіяти з іншими. Одним із найефективніших засобів розвитку емоційної сфери є художнє слово, оскільки літературний твір впливає на внутрішній світ дитини, пробуджує уяву, формує емпатію, вчить співчуття та доброти [10, с.77]. Особливо великий виховний потенціал мають дитячі твори Миколи Вінграновського — поета, прозаїка, кінорежисера, який поєднав у своїй творчості поетичність,